

16. Вігірінський А. Ринок електроенергії в Україні: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Андрій Вігірінський // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://blogs.lb.ua/andriy_vigirinskiy/295101_rinok_elektroenergii_ukraini.html.
17. Модель енергоринка України [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergexport.com/uk/content/модель-енергоринка-україни>.
18. Независимая поставка электроэнергии [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergexport.com/ru/content/независимая-поставка-электроэнергии>.
19. Услуги [Електронний ресурс] // "Укренергоекспорт" – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrenergexport.com/ru/content/услуги>.
20. Коссе І. Реформа ринку електроенергії в Україні. Консультативна робота №4 [Електронний ресурс] / Ірина Коссе // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій – Режим доступу до ресурсу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2012/Policy_Paper_4_final.pdf.
21. Нова модель ринку електроенергії [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України – Режим доступу до ресурсу: <http://energyreform.uacrisis.org/electricity>.
22. Реформування енергоринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://uba.ua/documents/doc/julia_nosulko_04_06_14.pdf.
23. Лібералізація ринку електроенергії [Електронний ресурс] // Onstan. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://onstan.com.ua/liberalizatsiya-rinku-elektroenergiyi/>.
24. Прудка Н. Енергоринок України працюватиме за європейською моделлю [Електронний ресурс] / Наталка Прудка // Енерготрейд груп – Режим доступу до ресурсу: <http://energotrade.com.ua/ru/8-ukrajinska/novosti/49-energorinok-ukrajini-pratsyuvatime-za-evropejskoyu-modellyu>.
25. НКРЕКП: ЄС допомагає Україні реформувати ринок електроенергії [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248890671.
26. Впровадження європейської моделі ринку електроенергії сприятиме розвитку в Україні відновлюваних джерел енергії [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248872850.
27. Листрова Ю. Чому "зелену" енергетику виставляють у чорному світлі [Електронний ресурс] / Юлія Листрова // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/5/579480/>.
28. Експерти заявляють, що монополія на ринку електроенергії відсутня [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-economics/1935892-eksperti-zayavlyayut-scho-monopoliya-na-rinku-elektroenergiji-vidsutnya.html>.
29. Кацер-Бучковська Н. Реформи енергоринку не буде, або Чому досі немає незалежного регулятора [Електронний ресурс] / Наталія Кацер-Бучковська // Економічна правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/5/580057/>.
30. Догорядкування проекту закону «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [Електронний ресурс] // Енергетичні реформи – Режим доступу до ресурсу: <http://enref.org/obhovorennya-proektu-zakonu-pro-rehulyator-vidhuky-neprybutkovyh-orhanizatsij-hromadskyh-orhanizatsij-initsiatyv-koalitsij/>.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2016 р.
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. Петренком В.П.

УДК 330.3

ПРО ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Данилюк М.О., Лозяк Ю.Д., Лозяк О.Д.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 76019, м.Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, e-mail: econpid@nung.edu.ua

Анотація. Досліджено підходи до законодавчого порядку формування «статутного капіталу». Виявлено особливості формування статутного капіталу товариств з обмеженою відповідальністю, акціонерних товариств, комерційних підприємств та унітарних підприємств. Висвітлено проблеми визначення мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та обґрунтування необхідності його формування.

Здійснено комплексний аналіз чинного законодавства, функцій органів державної влади та праць вітчизняних науковців. за результатами якого обґрунтовано необхідність створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначено, що його

мінімальний розмір залежить від кількості учасників товариства та повинен становити мінімально можливу подільну суму.

Ключові слова: номінальний капітал, материнська компанія, обмежена відповідальність, акціонерне товариство, комерційні та унітарні підприємства.

Анотация. Исследованы подходы к законодательному порядку формирования «уставного капитала». Выявлены особенности формирования уставного капитала обществ с ограниченной ответственностью, акционерных обществ, коммерческих предприятий и унитарных предприятий. Освещены проблемы определения минимального размера уставного капитала общества с ограниченной ответственностью и обоснование необходимости его формирования.

Осуществлен комплексный анализ действующего законодательства, функций органов государственной власти и работ отечественных ученых, по результатам которого обоснована необходимость создания уставного капитала в обществе с ограниченной ответственностью и определено, что его минимальный размер зависит от количества участников общества и должен составлять минимально возможную делимую сумму.

Ключовые слова: номинальный капитал, материнская компания, ограниченная ответственность, акционерное общество, коммерческие и унитарные предприятия.

Annotation. The approach to the legislative procedure of the formation of "share capital" was studied. The features of the shared capital of limited liability companies, joint stock companies, commercial companies and unitary enterprises were found. The problems of determining the minimum authorized capital of a limited liability company and the rationale for its formation were highlighted.

The complex analysis of the current legislation, the functions of the papers and scientists were done, which resulted in the necessity of the creation of authorized capital of a limited liability company and determined that its minimum size depends on the number of its members and should be the minimum possible amount divisible.

Keywords: nominal capital, parent company, limited liability, joint-stock company, commercial and unitary enterprises.

Дедалі вагомішу роль почали відігравати суспільно-правові відносини у сфері регулювання діяльності підприємств та інших юридичних осіб. Особливо вагомою складовою цих відносин є порядок їх заснування, реєстрації, формування первинного (статутного) капіталу. Це зумовлено передусім тим, що при формуванні статутного капіталу у підприємства (господарського товариства) накопичуються його перші активи, які можуть слугувати вагомим інструментом при оцінці його інвестиційної привабливості, кредитних ризиків, та спроможності покривати взяті на себе зобов'язання.

Унаслідок недосконалого правового регулювання утворення статутного капіталу певних організаційно-правових форм господарських товариств, передусім на предмет наявності певних активів у статутному капіталі, джерел походження коштів у статутному капіталі підприємств, державі було завдано непоправної шкоди. Крім того, чимало суб'єктів підприємницької діяльності, які вступали з подібними фірмами у ділові відносини зазнали збитки і не мали можливості їх жодним чином компенсувати, в тому числі при ліквідаційній процедурі їхніх колишніх контрагентів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням формування статутного капіталу присвячено багато законодавчих актів. У законодавчих актах розглядається способи та законодавчо закріплені закони щодо формування та створення статутного капіталу [1-4]. Однак питання законодавчих змін до процедури формування статутного капіталу вивчені недостатньо.

Постановка завдання. Відповідно до цього, завданням даної статті є обґрунтування змін до процедури формування статутного капіталу підприємств та господарських товариств різноманітної організаційно-правових форм.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні господарську діяльність здійснюють різноманітні суб'єкти господарювання. При цьому, як показує господарсько-правова практика, найдоцільніше займатися господарською діяльністю зі створенням юридичної особи, адже відповідно до норм чинного законодавства України вона самостійно (своїм майном) відповідає за свої зобов'язання. Зважаючи на це, основними суб'єктами господарювання можна визнати юридичні особи, створені відповідно до норм Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до чинного законодавства та зареєстровані в установленому законом порядку.

Згідно положень ст. 62 Господарського кодексу України (далі – ГК України) підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому чинним законодавством України[1].

Як відомо в Україні можуть діяти підприємства різних видів, в основі поділу яких є форма власності та спосіб формування статутного капіталу [7].

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні. Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний

капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника. Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Згідно ст. 73 ГК України державне унітарне підприємство утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління[2]. Державні унітарні підприємства діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства.

Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на основі статуту і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном згідно з чинним законодавством України. Одже статутний капітал державного комерційного підприємства утворюється уповноваженим органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу державного комерційного підприємства встановлюється зазначеним уповноваженим органом, тобто законодавчо не встановлено величини розміру капіталу який формується під час створення державного комерційного підприємства. Якщо виходячи із законодавчої бази то статутний капітал може становити, для прикладу 1000 грн., а його зобов'язання, протягом діяльності, зокрема одного року можуть досягати в декілька десятків, а то й сотні разів більше аніж статутний капітал державного комерційного підприємства. У цьому випадку воно не зможе погасити, повернути свої зобов'язання, і тим самим втратить як довіру інвесторів, кредиторів до підприємства, так і зменшить попит населення, як основних споживачів продукції цього підприємства. Також статутний капітал державного комерційного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства.

Відповідно до ст. 78 ГК України комунальне унітарне підприємство утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління [3]. Статутний капітал комунального унітарного підприємства утворюється органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу комунального унітарного підприємства визначається відповідною місцевою радою. Статутний капітал комунального унітарного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства.

Щодо юридичних осіб, то ст. 83 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) регламентовано, що вони можуть створюватися у формі товариств, встанов та в інших формах, встановлених законом. У свою чергу товариства поділяються на підприємницькі і непідприємницькі.

Основною організаційно-правовою формою підприємницьких товариств, встановлених чинним законодавством України є господарські товариства. При цьому, вони можуть бути державної, комунальної та приватної форм власності. Згідно із ст. 1 Закону України «Про господарські товариства» господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарські товариства створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Відповідно до ч. 2 ст. 113 ЦК України до господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Товариство є власником: майна, переданого йому учасниками у власність як вклад до статутного капіталу; продукції, виробленої товариством в результаті господарської діяльності; одержаних доходів; іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Згідно із ст. 13 Закону України «Про господарські товариства» [4] вкладом до статутного капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці. При цьому, чинним законодавством України, забороняється використовувати для формування статутного капіталу господарського товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом.

Крім того, ст. 16 Закону України «Про господарські товариства» регламентовано, що товариство має право змінювати (збільшувати або зменшувати) розмір статутного (складеного) капіталу. Збільшення статутного капіталу може бути здійснено лише після внесення повністю всіма учасниками своїх вкладів (оплати акцій), крім випадків, передбачених чинним

законодавством. Зменшення статутного капіталу при наявності заперечень кредиторів товариства не допускається.

Рішення про зміну розміру статутного капіталу товариства набирає чинності з дня внесення таких змін до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Хотілося б звернути вашу увагу на той факт, що чинним законодавством України статутний капітал, порядок його формування, збільшення, зменшення відносно непогано регулюється для акціонерного товариства, що не скажеш про товариства з обмеженою відповідальністю.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про акціонерні товариства» мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Він збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Акціонерне товариство має право збільшувати статутний капітал після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства із залученням додаткових внесків здійснюється шляхом розміщення додаткових акцій. Переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково розміщуються товариством, діє лише в процесі приватного розміщення акцій та встановлюється законодавством. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства без залучення додаткових внесків здійснюється шляхом підвищення номінальної вартості акцій. Акціонерне товариство не має права приймати рішення про збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення акцій, якщо розмір власного капіталу є меншим, ніж розмір його статутного капіталу.

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про акціонерні товариства» статутний капітал акціонерного товариства зменшується в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості, якщо це передбачено статутом товариства. Після прийняття рішення про зменшення статутного капіталу акціонерного товариства виконавчий орган протягом 30 днів має письмово повідомити кожного кредитора, вимоги якого до акціонерного товариства не забезпечені заставою, гарантією чи порукою, про таке рішення. Зменшення акціонерним товариством статутного капіталу нижче встановленого законом розміру має наслідком ліквідацію товариства.

Відповідно до ст. 144 Цивільного кодексу України статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається із вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів. При цьому розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю законодавчо не закріплений, що є, суттєвим недоліком у правовому регулюванні їхньої діяльності.

Частина 2 ст.144 Цивільного кодексу України визначає, що розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю не може бути меншим розміру, встановленого законом. Відповідно до Закону України «Про господарські товариства» від 19.09. 1991 року мінімальний розмір статутного капіталу товариства складав 100 мінімальних заробітних плат, однак останні зміни, внесені Законом України № 3263-VI від 21 квітня 2011 р., повністю виключили із законодавства (зокрема зі ст. 52 Закону України) вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу товариства. Відсутність законодавчого регулювання спричинила появу правового вакууму, а уповноважені державні органи здебільшого не дають чіткої однозначної відповіді на питання щодо необхідності формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю. Саме тому вирішення зазначеного питання є надзвичайно актуальним. Розглядаючи питання необхідності формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю та визначення його мінімального розміру можна відзначити, що після виключення 21 квітня 2011 р. зі ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» положення, яким визначався мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, фактично втратився інтерес до нього. Органи державної влади також чітко не роз'яснюють цього питання.

Міністерство юстиції України в Листі № 903-0-3-13/8.1 від 27 вересня 2013 р. «Стосовно роз'яснення питань щодо мінімального розміру статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю» зазначає лише, що «...на сьогоднішній день мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю законодавчо не визначений» [5]. Як наслідок виникла не заповнена жодними нормативними актами законодавча прогалина, щодо вирішення якої немає однозначної практики, а більшість пропонованих шляхів її розв'язання є відверто хибними.

Виникають переконання щодо можливості створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу. Вважаємо такий підхід неправильним з таких причин: частина 1 статті 1 Закону України «Про господарські товариства» та ч. 1 ст. 113 ЦК України передбачають, що господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками [5; 7], тобто наявність статутного капіталу є однією з визначальних рис господарського товариства. Згідно з ч. 3 ст. 1 Закону України «Про господарські

товариства» та ч. 2 ст. 113 ЦК України господарські товариства серед інших можуть бути створені у формі товариства з обмеженою відповідальністю.

Отже, наявність у товариства з обмеженою відповідальністю статутного капіталу є обов'язковою. Підтвердження цього знаходимо і у спеціальних положеннях законодавства, які регулюють правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю. Так, ч. 1 ст. 140 ЦК України визначає товариство з обмеженою відповідальністю як таке, що засноване одним або кількома особами, статутний капітал якого поділений на частки, розмір яких устанавлюється статутом [7]. У той же час Закон України «Про господарські товариства» та Господарський кодекс України ще детальніше акцентують увагу на необхідності створення статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю: ч. 1 ст. 50 Закону України «Про господарські товариства» та ч. 3 ст. 80 ГК України передбачають, що товариством з обмеженою відповідальністю визнається таке, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами.

Окрім того слід звернути увагу на практичну неможливість створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи зменшення статутного капіталу чинного товариства до нуля). Так, згідно ч. 1 ст. 6 Закону України «Про господарські товариства» товариство набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації [4], а зміни до установчих документів товариства, які стосуються відомостей, включених до єдиного державного реєстру, згідно з ч. 5 ст. 89 ЦК України набувають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації [2] (інформація про розмір статутного капіталу належить саме до таких відомостей). Параграф 2 частини 1 статті 27 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» однією з підстав для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи (чи внесення змін до її установчих документів) передбачає відсутність в установчих документах відомостей, які повинні міститися в них відповідно до вимог законодавства [5]. Аналогічна норма міститься і в Законі України «Про господарські товариства», ч. 2 ст. 4 якого (як і ч. 4 ст. 57 ГК України) устанавлює загальні вимоги до змісту установчих документів господарського товариства: серед іншого, до обов'язкових відомостей, які повинні міститися в статуті господарського товариства, належить інформація про розмір і порядок утворення статутного капіталу [4].

Вимоги до статуту товариства з обмеженою відповідальністю деталізовано в ст. 51 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1 якого передбачає, що статут такого товариства обов'язково повинен містити і відомості про розмір часток кожного з учасників товариства, розмір, склад і порядок внесення ними своїх внесків [4]. Зважаючи на те, що згідно з ч. 2 ст. 86 ГК України частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях [1], прийняття рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи рішення про зменшення статутного капіталу вже чинного товариства до нуля) призведе до неможливості наповнення статуту товариства вищезазначеною обов'язковою інформацією, що потягне за собою відмову в державній реєстрації такого новоствореного товариства (чи внесенні змін до установчих документів вже існуючого товариства).

Ще одним підтвердженням неможливості створення та діяльності товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу є факт прив'язаності кількості голосів учасників товариства на загальних зборах учасників до розміру їх часток. Так, ч. 4 ст. 58 Закону України «Про господарські товариства» передбачає, що учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі, а ст. 59 та 60 цього Закону прив'язують устанавлення фактів правомочності загальних зборів учасників товариства та прийняття ними рішень до кількості голосів його учасників [4]. Зважаючи на те, що частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях, очевидно, що в разі відсутності в товаристві статутного капіталу неможливо буде встановити кількість голосів кожного конкретного учасника і відповідно визнати збори правомочними та/або визнати певне конкретне рішення прийнятим (чи відхиленням).

Формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю, не врегульовано ані законодавством, ані роз'яснювальними актами уповноважених органів державної влади. Вітчизняні науковці також не займалися ґрунтовним вивченням цього питання, обмежуючись устанавленням умовного мінімального розміру статутного капіталу товариства в розмірі однієї гривні або ж визначаючи його на рівні однієї копійки як мінімально можливої величини. Представниками першої позиції є Н. Бондаренко та О. Худак, які зазначають, що «...учасники самостійно визначають розмір статутного капіталу (хоча б у розмірі 1 грн.)» [7]. Очевидно, що такий підхід не дає відповіді на питання про мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Іншу позицію представляє А. Смітюх, який зазначає, що статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю «створюється в розмірі не меншому за 1 копійку (тобто вимоги щодо мінімального розміру відсутні)» [7].

Такий підхід є частково неправильним і неповним з таких причин: як уже зазначалося, частка у статутному капіталі товариства становить собою внесок, оцінений у гривнях. Згідно з ч. 1 ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» гривня є грошовою одиницею України та дорівнює 100 копійкам [6]. Отже, розмір внеску кожного учасника (і відповідно частки) має становити мінімум 1 копійку, адже саме таку мінімально можливу суму можна зробити як внесок до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю (оцінка внеску в розмірі $\frac{1}{2}$

копійки чи іншої часткової величини неможлива у зв'язку з практичною неможливістю зробити такий внесок). Оскільки статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається з часток його учасників, то його мінімальний розмір буде залежати від їхньої кількості та повинен становити мінімально можливу подільну суму: від однієї копійки – у разі наявності в товаристві лише одного учасника, і до ста копійок (однієї гривні) – у разі, якщо кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю сягає ста осіб як максимально можливої величини, дозволеної законом. Тобто мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю може становити одну копійку лише в одному випадку – якщо учасником товариства є одна особа.

Зміни до статуту, пов'язані із зміною розміру статутного капіталу або із зміною складу учасників, підлягають державній реєстрації в установленому законом порядку. Рішення про зменшення статутного капіталу товариства надсилається поштовим відправленням всім кредиторам товариства не пізніше триденного строку з дня його прийняття[4].

Якщо після закінчення другого чи кожного наступного фінансового року вартість чистих активів товариства з обмеженою відповідальністю виявиться меншою від статутного капіталу, товариство зобов'язане оголосити про зменшення свого статутного капіталу і зареєструвати відповідні зміни до статуту в установленому порядку, якщо учасники не прийняли рішення про внесення додаткових вкладів.

Зменшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після повідомлення в порядку, встановленому законом, усіх його кредиторів. У цьому разі кредитори мають право вимагати дострокового припинення або виконання зобов'язань товариства та відшкодування їм збитків. Збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після внесення усіма його учасниками вкладів у повному обсязі. Порядок внесення додаткових вкладів встановлюється законом і статутом товариства.

Крім того, хотілося б наголосити, що ст. 145 Цивільного кодексу України учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному або кільком учасникам цього товариства. Відчуження учасником товариства з обмеженою відповідальністю своєї частки (її частини) третім особам допускається, якщо інше не встановлено статутом товариства.

Частка учасника товариства з обмеженою відповідальністю може бути відчужена до повної її сплати лише у тій частині, в якій її уже сплачено. У разі придбання частки (її частини) учасника самим товариством з обмеженою відповідальністю воно зобов'язане реалізувати її іншим учасникам або третім особам протягом строку та в порядку, встановлених статутом і законом.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, після виключення із Закону України «Про господарські товариства» положення, яким визначався мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, проблеми необхідності його формування та визначення його мінімального розміру фактично не досліджувалися вітчизняними науковцями та оминалися органами державним органами, що призвело до виникнення правового вакууму та поширення неправильних шляхів вирішення таких проблем. Так, подекуди поширилися переконання щодо можливості створення товариства з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу, адже його мінімальний розмір не визначено законодавством. Такий підхід є очевидно хибним, адже положення законодавства (зокрема ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 50 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1 ст. 113, ч. 1 ст. 140 ЦК України, ч. 3 ст. 80 ГК України) прямо передбачають обов'язкову наявність статутного капіталу як для господарських товариств, так і власне для товариства з обмеженою відповідальністю [1; 2; 4].

Окрім того практично неможливо створити товариство з обмеженою відповідальністю без статутного капіталу (чи зменшити статутний капітал вже чинного товариства до нуля) у зв'язку з практичною неможливістю здійснити державну реєстрацію такого товариства, – відсутність обов'язкових відомостей, які згідно з ч. 2 ст. 4 та ч. 1 ст. 51 Закону України «Про господарські товариства» повинні міститися в статуті товариства з обмеженою відповідальністю (зокрема про розмір і порядок утворення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, про розмір часток кожного з учасників товариства, розмір, склад і порядок внесення ними своїх внесків) [4] є підставою для відмови у проведенні державної реєстрації новоствореного товариства чи змін до його установчих документів (тобто новостворене товариство не набуде прав юридичної особи, а зміни, які передбачають зменшення статутного капіталу вже чинного товариства до нуля не набудуть чинності для третіх осіб, тобто товариство не зможе посилаватися на них при виникненні будь-яких конфліктів).

Зважаючи на вище наведене та проаналізувавши специфіку нормативно-правового регулювання особливостей формування внесків до статутного капіталу підприємства різних форм власності відповідно чинного законодавства України, доцільно стверджувати, що необхідно нормативно закріпити розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю в розмірі щонайменше 100 мінімальних зарплат.

Для державних комерційних підприємств, а також для комунальних унітарних підприємств доцільно законодавчо установити відповідний діапазон розміру статутного капіталу. Це дозволить при неналежному виконанні зобов'язань з боку конкретних суб'єктів господарювання на їх кошти (майно), що становлять статутний капітал, накласти стягнення – тим самим нівелювавши різноманітні зловживання з їхнього боку.

Якщо порівнювати нормативне регулювання статутного капіталу акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю, то необхідно наголосити на значно ефективнішій, проте певною мірою більш тривалішій, нормативно закріпленій процедурі зміни розміру статутного капіталу в акціонерних товариствах.

Література

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003 р. - № 18 – ст. 144;
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003р. // Офіційний вісник України. - 2003 р. - № 11 – ст. 7;
3. Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI від 17.09.2008р.// Відомості Верховної Ради України. – 2008. - №50 – 51. – ст. 384;
4. Про господарські товариства: Закон України № 1576-XII від 19.09.1991р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №49. – ст. 682;
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України. - 15 травня 2003 року. № 755-IV;
6. Про Національний банк України: Закон України. - 20 травня 1999 року № 679-XIV;
7. Бондаренко Н.М., Худак О.О. Особливості формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. / Н.М. Бондаренко, О.О. Худак // Вісник Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончаря. Серія «Економіка»; Вкп. 7(2) 2013. - с 117-122.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2016 р.
Рекомендовано до друку д.е.н., проф. **Витвицьким Я.С.**